

**МУРАДИМ
ХЭМ
УЗЛИКСИЗ БИЛДИРДИРИҮ**

илимий-методикалық журнал № 6/1

Нөхис - 2022

**2022-жыл ушын
«Мугаллим ҳәм үзликсиз билимлендириў»
журналына жазылтыў баҳасы төмөндегише:**

Индекс: 2092

**Жеке пухара ушын бир жылға 90 000 сум,
алты айға - 45000 сүм**

Индекс: 2093

**Кәрханалар ушын бир жылға 110 000 сум,
алты айға - 55 000 сүм**

КК филиал УзНИИПН

р/с 20210000800538464001

КК.Отд. «ИПОТЕКА БАНК» г. Нукус

МФО 00621

ИНН: 200362233

TALABALARDA INGLIZ TILINI O'RGANISH KOMPETENTLIGINI XORIJIY DAVLATLAR MADANIYATIGA QIZIQISHLARI ORQALI RIVOJLANTIRISH

Nulloyev U.A.

*O'qituvchi. "Toshkent irrigatsiya va qishloq ho'jaligini mexanizatsiyalash
muxandislari instituti" Milliy tadqiqot universiteti*

Tayanch so'zlar: samarali o'rganish, til kompetensiyasi, ingliz tilini o'rganish, xorijiy mamlakatlar madaniyati, texnologiya afzalligi.

Ключевые слова: эффективное обучение, языковая компетенция, изучение английского языка, культура зарубежных стран, бенефициар технологий.

Key words: effective teaching, language competence, learning English language, culture of foreign countries, the beneficiary of technologies.

Jahondagi globallahuv davri insoniyatdan zamon bilan hamnafas odimlashni talab etadi. Shu boisdan, bo'lajak mutaxassislar o'z ona tilini mukammal bilish bilan bir qatorda, bir nechta xorijiy tillarni bilishi va muloqot qila olish kompetentsiyalariga ega bo'lishi lozim. Poliglot (ko'p tilni biladigan) talabalarni tayyorlash, bunda nufuzli xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik o'rnatish, til bilish darajasini oshirishga qaratilgan zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish talab etiladi. Hozirgi vaqtida xorijiy tillarni o'qitishning axborot-metodik ta'minotini tanlashda asosiy ko'rsatkich Yevropa mamlakatlarida mazkur soha bo'yicha ishlab chiqilgan va samarali umumevropa ma'lumot almashish tizimini ifodalovchi xorijiy tillarni bilishning yakuniy darajalariga erishishdir.

Bir avloddan keyingi avlodga o'tadigan madaniyat jamiyatning o'ziga xosligini belgilaydi va uni jamiyatdan ajratib turadi. Nostrand (1989:51) madaniyatni «ma'no asosi», xulq-atvor qoidalari va jamiyatning xususiyatlari. Bruks (1964: 83) madaniyatni «barcha o'rganilgan va birgalikdagi narsalar yig'indisi» deb ta'riflaydi ijtimoiy guruhni tavsiflovchi elementlar.Til madaniyatning muhim tarkibiy qismidir» (Trivedi, 1978: 92). Robinet (1980) bunga qo'shiladi madaniyat va tilni bir-biridan ajratib bo'lmaydi. Jamiyat madaniyati ko'p jihatdan uning orqali namoyon bo'ladi. Jamiyatlar o'z madaniyati, e'tiqodi va turmush tarzini boshqa odamlarga faqat til orqali yetkaza oladi.boshqalar va ular duch keladigan turli madaniyatlar bilan hayotlarini shakllantiradi. Brooks (1964) shunday deydi til madaniyatning eng ilg'or elementidir.Chet va ikkinchi tillarni o'qitishda madaniyatdan foydalanish yangilik emas. Porto (2009) Moraine foydalanganligini bildiradi.Madaniyat klasteri, Cultun va Audio Dvigatel bloki kabi ba'zi usullar madaniyatni birlashtirish va 1972-1979 yillarda til o'qitish. Bundan tashqari, Bayram 25 yildan ko'proq vaqt oldin xuddi shu g'oyani taklif qilgan.Ritleva (2009) talabalarning chet el madaniyati va o'z madaniyatini idrok etishini yaxshilashini ta'kidlaydi .Chet tilini o'zlashtirish orqali madaniyat. Xuddi shunday, Tomalin (1995) madaniy talabalar ogohlilik va bag'rikenglikda tarbiyalanishi kerak, chunki bu o'quvchilarga o'z madaniyatini namoyon etish imkonini beradi.

Tomalin va Stempleskinning (1996:11) madaniyatni o'rgatish haqidagi qarashlariga ko'ra, madaniyat o'rgatish uchun ikkita sabab: «madaniy xabardorlikni oshirish va madaniyatlararo hamkorlikni rivojlantrish». Doktrina madaniyat boshqa adaniyatlarni anglash, tushunish va qabul qilishni oshirishi mumkin. Madaniy ta'lim - bu jarayon uchun zarur bo'lgan madaniy o'ziga xos, shuningdek, umumiyligi madaniy bilim, ko'nikma va munosabatlarni egallash boshqa madaniyat vakillari bilan samarali muloqot va o'zaro munosabat. Bu dinamik o'quvchini bilish, xulq-atvor va ta'sirchan» (Paige va boshq., 1999). Madaniyat o'rganuvchilarning kognitiv va ijtimoiy rivojlanishida muhim o'rinni tutadi. Nieto

o'zining tadqiqotida (2010) talabalarning o'z ona madaniyatini bilishi ularning o'qishiga va o'qituvchilariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, degan xulosaga keldi.

Tomalin va Stempleskiy (1993: 7-8), Seeley (1988) tomonidan o'zgartirilgan «madaniy o'rghanishning etti maqsadi» va sanab o'tilgan.

Madaniy tarbiyaning maqsadlari quyidagilardan iborat:

1. Talabalarga hamma odamlar ko'rsatadigan haqiqatni tushunishga yordam bering madaniy shartli xulq-atvori.
2. Talabalarga yosh, jins, ijtimoiy sinf va yashash joyi odamlar qanday gapirish va ta'sir qiladio'zini tutmoq.
3. Talabalarga umumiy xulq-atvorni ko'proq bilishga yordam bering.
4. O'quvchilarning so'zlarning madaniy ma'nolari haqida tushunchalarini oshirishga yordam berish.
5. Talabalarda umumiy xulosalarni baholash va aniqlashtirish qobiliyatini rivojlantirishga yordam bering maqsadli madaniyat, dalillarni qo'llab-quvvatlash nuqtai nazaridan.
6. O'quvchilarda axborotni izlash va tartibga solish bo'yicha zarur ko'nikmalarini shakllantirishga yordam bering.
7. Talabalarning maqsadli madaniyatga bo'lgan intellektual qiziqishini uyg'otish va o'z xalqiga hamardlikni rag'batlantirish.

So'nggi paytlarda chet tillarini o'rghanishning jadal o'sishi bilan madaniyatlararo muloqot rivojlandi. Biroq, madaniyat o'qitish o'zining boshlang'ich bosqichida bo'lgan va shuning uchun rivojlanma boshlagan sohadir. Chastain (1976) talabaning muloqotda ishtiroy etishi uchun va hamkorlikka chidash mumkin, u turli madaniyatlar o'rtaсидаги ziddiyatlarni aniqlashi kerak. bo'yicha tadqiqotida

Ingliz tilini o'rghanuvchilar, Bayram va Morgan (1994) ta'kidlashicha, talabalar sezilarli darajada mumkin til ko'nikmalingizni, madaniy xabardorlikni va istiqbollarni rivojlantirish uchun madaniy darslardan foydalaning uy va maqsadli davlatlar. Xuddi shunday, Abolghasem (2010) madaniy xabardorlik va tushunishni ta'kidlaydi.

Til va madaniyat ta'lif, fuqarolik va yoshlar vaziri (2004) tomonidan talabalar madaniy istiqbollarni tahlil qilish va fikr almashish, qo'shiqlar, hikoyalar, pyesalar, she'rlar va rasmlar yaratish bir mavzuning ko'p madaniyatli tomonlarini tasvirlash uchun xizmat qilishi mumkin. Bu ham taklif qilindi talabalar ispan tilida hikoyalar yoki voqealarni takrorlaydilar, ispan maktablariga tahririyatlar, xatlar va maqolalar yozadilar.

Brokmann (2009) nemis madaniyatini o'rgatish haqidagi maqolasida til va til o'rtaсидаги farqni ta'kidlaydi. Madaniyat zararli bo'lishi mumkin, madaniyatni o'rgatish esa tarix va fan kabi fanlarni chuqur tahlil qilmasligi kerak.

U talabalarni maqsadli madaniyat bilan tanishtirishga urinish bilan amalga oshirilishini taklif qildi talabalarning har yili yana madaniy ma'lumotlarga duchor bo'lishini ta'minlash uchun birinchi semestr. Kimga Brokmanning fikriga ko'ra, sinfdha taqdim etiladigan madaniy ma'lumotlar bilan bog'liq turli xil tarkibdan iborat bo'lishi kerak maqsadli madaniyat gazetalar, elektron ommaviy axborot vositalari, jurnallar, siyosiy nutqlar, adabiyotlar va reklama. Nihoyat, u til o'quv dasturini «kontsepsiya atrofida tashkil etish kerakligini ta'kidlaydi

Madaniy savodxonlik» talabalarini tuzilmalarni madaniy kontekstda joylashtirish uchun ularni o'rghanishlari mumkin. Mastalerz (2004) chet tili darslarida madaniyatni o'rgatish til o'rghanish bilan birlashtirilishi lozimligini ta'kidlaydi.

Ta'lif beradi va u ikkala o'qitish maqsadida Sent-Jorj ingliz tili bo'yicha dars rejasini taqdim etadi.

Dars tinglash, gapirish va o'qish qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan mashqlar

bilan o'tkazildi. Masalan, talabalarga Angliya bayrog'i, qizil atirgul va Angliya qirolichasi tasvirlari ko'rsatildi va to'qish so'raldi.

Madaniyatni ikkinchi tilda o'rgatishning ko'plab usullari mavjud. Film, televideonie, drama, ommaviy axborot vositalari, texnologiya, adabiyot, qo'shiqlar, o'yinlar, do'stlar va ota-onalar madaniy o'rganishni qo'llab-quvvatlovchi muhim vositalardir.

Obergfell (1983) ertaklar fransuz madaniyatini chet tilida o'qitishning bir qismi bo'lishi kerakligini ta'kidlaydi. O'quvchilarни o'ziga xos va saqlanib qolgan milliy qadriyatlар bilan tanishtirish uchun sinf xonasi o'zgarishsiz. Shunday qilib, bu usullarning barchasi o'quvchilarning rivojlanishiga hissa qo'shamdi. Obergfellning fikricha, ertaklar muhim manbalardir, chunki ular talabalarga haqiqiy adabiy asarlar va haqiqiy madaniyatni beradi. Li (2000:1). «Kino - bu jamiyatda ishlab chiqarilgan madaniy matn» va «tomoshabinga jamiyatdagi tasvirlarni taqdim etadi» deb ta'kidlaydi.

Robert Rozenstoun Gerster (2006) asarida vizual media olib yurishi mumkinligini ta'kidlaydi, madaniyatning tarixiy xabarları. Pek (1998) talabalarga xorijiy filmlarini ko'rsatish muhimligini ta'kidlaydi.

Sato (2007) «an'anaviy» yapon o'yinchoqlari va buyumlari vosita ekanligini taklif qiladi bolalarga yapon madaniyatini o'rgatish. Hackett (1996) ta'kidlashicha, Internetdan foydalanan «ta'minlaydi maqsadli madaniyat bilan bevosita, bevosita aloqadorlik».

Bekon (1995) ta'kidlashicha, jarayonga yo'naltirilgan o'rganish va madaniyatga nisbatan baholash quyidagi sabablarga ko'ra mumkin. Texnologik yaxshilanishlar. Mur va boshqalar (1998) o'qituvchilar texnologiyadan foydalishni ko'paytirganligini ta'kidlaydilar.

Nostrand (1989) buni ta'kidlaydi texnologiya, xorijiy madaniyatlarga oson va tez kirish mumkin. Ta'lim madaniyatini shakllantiruvchi yana bir omil va o'qitish - oila a'zolari. Oila nafaqat bolaning birinchi muloqotini va tarbiyasini ta'minlaydi ular birinchi madaniy ta'lim beradimi, balki bolada chet el madaniyati idrokini ham shakllantiradi.

Kurtkan (1982) fikricha, shaxsning moslashuvida oilalar muhim rol o'ynaydi jamiyat. Jamiyatga tegishli bo'lgan qadriyatlari, falsafa va an'alar ular orqali odamlarga yetkaziladi. Kurtkanning qo'shimcha qilishicha, «to'g'ri» va «noto'g'ri» yoki «yaxshi» va «yomon» kabi tushunchalarining o'z o'rni bor.

Orqali orqali insонning ongi. Shunday qilib, oila ijtimoiy institut, deyishimiz mumkin. Bolaning ijtimoiylashuvi jarayonida asosiy vazifani bajaradi. Nihoyat, Kaya va Tuna (2010) oilalar shaxsning ijtimoiylashuvi jarayonida hal qiluvchi rol o'ynashiga rozi bo'ling va mumkin jamiyat madaniyati va ijtimoiy merosini keyingi avlodga yetkazish.

Darsliklar madaniyatni o'qitishga yordam beradigan yana bir vositadir. Kılıçkaya (2004) o'qituvchilarning roli o'qitish ekanligini ta'kidlaydi. Talabalarni madaniyatlar va turli madaniyatlarda nima uchun ba'zi hodisalar ro'y berishi sabablari bilan tanishtirish. Asosiy maqsad - turli madaniyatlar borligini ularga tushunishdir. Darsliklar talabalar oson va tez-tez foydalana oladigan muhim manbalar. Kanningsvortda Risager (1995) ball

Chet tili darsliklari endi rivojlanish bilan parallel ravishda rivojlanib bormaydi tor ma'noda chet tillari pedagogikasi, lekin ular tobora ko'proq umumiy jalb ilinmoqda ta'lim tizimida va jamiyatning qolgan qismidagi madaniy uzatish .

Musiqqa madaniyatni aks ettirish nuqtai nazaridan ham muhim ahamiyatga ega va musiqaning bu sifati pedagogik maqsadlarga xizmat qilishi mumkin. Misol uchun, Putnam (2006) hip hop yaqinda butun dunyo bo'ylab mashhurlikka erishgan va birlashtirilishi mumkin, deb ta'kidlaydi.

Hulosa o'rnda shuni ta'kidllash kerakki, jmmaviy axborot vositalarining talabalarga ijobji ta'siri va ularning ESL o'quv dasturiga madaniyatni integratsiyalashgani va bildirilgan madaniy tarafkashlik ularning o'quv dasturining madaniy mazmuni bilan kamayadi.

Adabiyotlatlar:

1. Bekon, S. (1995). Madaniyat bilan murosaga kelish: o'qituvchilar ta'limida dialog jurnallaridan yana bir foydalanimish. Xorijiy
2. Language Annals, 28(2), 193–207. ERIC ma'lumotlar bazasidan olindi. (EJ514925)
3. Bervald, J. (1986). Au Courant: Ommaviy axborot vositalari orqali frantsuz lug'ati va madaniyatini o'rgatish. Abolghasem, SHF (2010) Culture Assisted Language Learning (CALL) va General English Teaching. Qog'oz
4. 2.EABR & ETLC konferensiyasida taqdim etilgan: Dublin, Irlandiya. (371-376-betlar).
- 5 3.Kurtkan, B.A. (1982) Iqtisodiy sotsiologiyada ta'lim va rivojlanish asoslari (3-nashr). Istanbul: Divan.

РЕЗЮМЕ

Maqolada ingliz tilini o'rganish kompetentligini xorijiy davlatlar madaniyatini turli vositalar va texnologiyalar orqali samarali o'qitish bo'yicha bir qator taklif va tavsiyalar berilgan.

РЕЗЮМЕ

В статьедается ряд предложений и рекомендаций по эффективному обучению компетенции изучения английского языка и культуры зарубежных стран с помощью различных средств и технологий.

SUMMARY

The article gives a number of suggestions and recommendations for effective teaching of the competence of studying the English language and culture of foreign countries using various means and technologies.

ПОДГОТОВКА КВАЛИФИЦИРОВАННЫХ КАДРОВ ДЛЯ СТРОИТЕЛЬНОЙ ИНДУСТРИИ В УСЛОВИЯХ ВНЕДРЕНИЯ ЭНЕРГОЭФФЕКТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ: НОВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ

Худайбердиев З. Я.

Директор института педагогических инноваций, переподготовки и повышения квалификации руководящих и педагогических кадров профессионального образования

Таянч сўзлар: малакали кадрлар тайёрлаш, янги тенденциялар, кўрилиш, индустрия, таълим хизмати, интеграция, малака тизими, таълим стадартлари, механизм, дастур, кўнкима.

Ключевые слова: подготовка квалифицированных кадров, новые направления, строительство, промышленность, образовательная услуга, интеграция, система квалификации, образовательные стандарты, механизм, программа, навыки.

Key words: training of qualified personnel, new directions, construction, industry, educational service, integration, qualification system, educational standards, mechanism, program, skills.

Современные проблемы развития науки, образования и производства в условиях цифровизации связаны с интеграцией этой триединой задачи, нахождением универсальных подходов к ее решению.

В связи с этим, актуальное значение имеет разработка научных основ подготовки квалифицированных кадров для строительной отрасли в условиях внедрения энергоэффективных технологий. Понятное дело, упомянутые основы организации кадрового обеспечения строительной индустрии прежде всего связаны с созданием современных профессиональных и образовательных стандартов по наиболее распространенным профессиям и должностям строительства, эффективных социальных механизмов гармонизации рынка труда и рынка образовательных услуг.

Поэтому, подчеркивая важность развития сферы строительства для экономики Узбекистана 11 августа 2022 года во время визита в Ташкентский архитектурно-строительный институт Президент Узбекистана отметил :